

Miljö- och hållbarhetsstyrning för bygg och förvaltning

Under årens lopp har användningen av ordet miljö i vissa fall övergått till att aktörer i stället använder ordet hållbarhet för samma betydelse. Bygg- och fastighetsbranschen använder i huvudsak ordet miljö i olika branschpraxis som tex AB 04, ABT 06, ABK 09, ABFF 15 och AMA, därför används ordet miljö i detta dokument i stället för hållbarhet.

Syftet med miljöstyrning är säkerställa att gällande lag- och regelkrav samt andra mål och krav uppfylls i projekt och förvaltning. Med miljöstyrning säkerställs att Miljöbalken 2 kapitlet Allmänna hänsynsregel 1 § Tillämpning och bevisbörda samt 26 kapitel 19 § Kontroll och rapportering (kontrollprogram), uppfylls.

Från och med 2024 gäller styrning och uppföljning enligt EU-lagstiftning för ESG (Environmental Social Governance) CSRD, SFDR och ESRS mfl.

Byggherren (definition enligt plan- och bygglagen, PBL) ansvarar för att alla gällande regler beträffande lagar, föreskrifter och lokala bestämmelser följs i ett projekt.

Viss övergripande ledning (management) för administration av miljö- och kvalitetsarbete kan erhållas från byggherrens internationella standard för kvalitet (ISO), miljö (ISO 14 001) och arbetsmiljö (ISO 45 001) eller motsvarande. Det är standards som syftar till att på ett strukturerat och målinriktat sätt uppnå ständig förbättring av ett företags miljöprestanda.

Byggherrens miljöstyrning är en del i planerings-, projekterings-, produktions- och förvaltningsarbetet i Allmänna bestämmelser ABK 09, AB 04, ABT 06 och ABFF 15 kallat kvalitets- och miljöstyrning / -arbete.

Arbetsmiljö enligt Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS) avgränsas till att inte ingå i miljöstyrning, inte heller så brand.

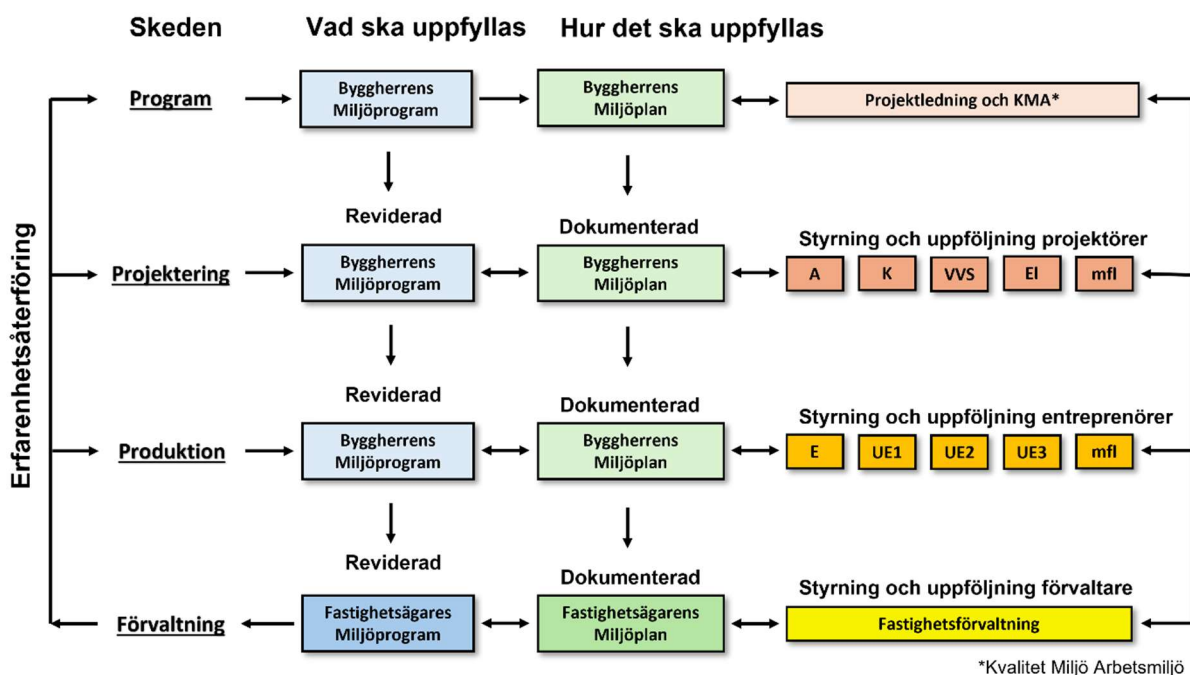

Illustration: Miljöstyrningsprocessens olika skeden och faser.

Miljöprogram

Det faktum att byggherren ställer krav på att projektörer och entreprenörer redovisar hur miljöarbetet bedrivs, organiseras, utförs och följs upp i byggprojekt har lett till att dokumenterade miljöprogram samt miljöplaner upprättas (i AMA kallat Beställarens kvalitets och miljöplan).

Verksamhetsanpassat miljöprogram

Byggherrens generella miljömål och krav, som ska gälla för verksamhetens samtliga projekt och förvaltning, bör finnas beskrivna i ett verksamhetsanpassat miljöprogram som projektledningen tar del av redan i utredningsfasen. Miljöprogrammet kan ha olika namn hos olika aktörer.

Byggherren ansvarar för att projektets miljökrav och de beslut som krävs i prioriteringar med övriga krav fastställs.

Miljösamordnare

Byggherrens projektledning ansvarar för samordning mellan projektörer och entreprenörer samt att projekthanpassade miljöprogram inkl. miljöplaner upprättas och följs upp.

En miljösamordnare (i AMA används begreppet Beställarens miljöansvarige) utses för att säkerställa att uppsatta miljökrav i projektet uppnås. Denna person har god kompetens inom både bygg- och miljöområdet. Miljösamordnaren samordnar, styr, bevakar, dokumenterar och följer upp projektet på uppdrag av byggherren och dess projektledning.

Arbetet omfattar att stödja byggherren, projektledning, konsulten eller byggentreprenören gällande definiering och ansvarsfördelning av projektets miljökrav och miljöambition samt att samordna dessa frågor i projektet gentemot de olika tekniska disciplinerna och byggproduktionen.

Miljösamordnarens uppgift är att se till helheten för ett projekt.

Projektanpassat Miljöprogram

Projektets miljömål och krav över vad som gäller i projektet formuleras i ett projektanpassat miljöprogram och kan röra allt från övergripande målsättningar till detaljerade krav med preciserade acceptanskriterier. Miljöprogrammet kan omfatta krav såväl vid projektering som för byggskede och förvaltning.

Projektledningen ansvarar för att miljökrav ställs på projektörer och entreprenörer i samband med upphandling.

Det åligger såväl projektörer som entreprenörer att uppfylla projektets miljömål och krav. Projektörer och entreprenörer ansvarar för att inarbeta miljökraven i ritningar och beskrivningar och i byggproduktionen.

Miljöplan projektering och produktion

Rutiner för hur mål och krav ska nås beskrivs i en projektanpassad miljöplan. Projektörer och entreprenörer ska redovisa hur miljökraven i projektet har beaktats i form av exempelvis egenkontroll, individuella kvalitets- och miljöplaner eller i en projektgemensam miljöplan.

En projektgemensam miljöplan, så kallad Byggherrens / Beställarens miljöplan rekommenderas upprättas för att få samtliga mål och krav samt ansvarsfördelning samlade på ett och samma ställe. Miljösamordnaren ansvarar för att miljöplanen styrs och följs upp.

Byggentreprenören utför produktionsplanering innan byggproduktionen startas. I produktionsplaneringen ingår att planera och bereda de miljöarbeten som ska utföras för byggproduktion och det färdiga projektet (objektet). Denna del av produktionsplanerna brukar sammanfattas under namnet miljöplan produktion (i AMA kallat Entreprenörens kvalitets- och miljöplan) och ska innehålla byggherrens miljökrav samt byggentreprenörens egna miljörutiner.

Kontrollplan

Enligt PBL ska en kontrollplan upprättas och överlämnas till kommunen i samband med byggråd. En kontrollansvarig (KA) ska medverka till att projekt uppfyller kraven i PBL. Den kontrollansvarige ska se till att kontrollplanen följs, vara med vid det tekniska samrådet, besiktningar och andra kontroller samt skriva ett utlåtande som ska vara underlag för byggnadsnämndens slutbesked. Kontrollplanen bör samordnas med miljöplanen så att inte dubbla eller motstridiga krav ställs eller att gällande krav glöms bort i olika dokument.

Uppföljning projektering och produktion

Uppföljningar sker i form av möten och revisioner där projektörer och entreprenörer får redovisa hur miljöarbetet bedrivs i projektet. Under projektering kan besök hos projektörer genomföras och i produktionskedje görs revisioner ute på byggarbetsplatsen och omfattar bland annat efterlevnad av tex lagstiftning, miljöcertifieringar, avfallshantering, byggfukt och hantering av kemiska produkter m.m.

Miljösamordnaren följer upp hur projektörer och entreprenörer beaktar projektets miljökrav genom hela projektet och i vissa fall även under 2-3 år efter slutbesiktning för uppföljning och verifiering av eventuella uppsatta miljöcertifieringskrav.

Miljöfrågorna ska ingå i projektets slutbesiktning och godkännas av byggherren. Vid projektets färdigställande sker en rapportering och överlämning av projektets Miljödokumentation till byggherre och förvaltningsorganisation.

Byggentreprenören upprättar och förbereder för förvaltningens övertagande.

Miljöplan förvaltning

Leverantören (Aff-definitioner) ska sedan avtal ingåtts upprätta miljöplan förvaltning (enligt ABFF 15 kallat Kvalitets- och miljöarbete Kapitel 2 § 3) för entreprenaden (Aff-definitioner) som beställaren redovisat, som omfattar utförande, uppföljning och ständiga förbättringar av bland annat inköp av material, energianvändning, förvaltningsrutiner och inomhusklimat etc.

Rutiner för drift och underhåll med krav på miljöfrågor finns i Svensk Byggtjänst Drift- och underhållsinstruktioner & annan dokumentation i entreprenader (ISBN 9789179171681) och AFF-Forum för förvaltning och service.

Digitalisering och AI

Vid genomförande kan hela processen hanteras digitalt. Krav ställs direkt i projekt eller på objekt (byggnad) och kan följas upp visuellt på övergripande nivå. All kontroll och uppföljning hanteras som digitala ärenden med full spårbarhet ned till minsta detalj med all kommunikation och dokumentation samlad på ett ställe. Processen blir enklare, effektivare och säkrare.

Digitala verktyg gör det möjligt att samla, analysera och följa upp krav samt tillfredsställa aktörers informationsbehov genom hela processen. Med en gemensam informationsstruktur kan materialval, klimatpåverkan och produktionsmetoder dokumenteras, delas och följas upp. Systemet hämtar data om kemiskt innehåll och klimatpåverkan i byggmaterial från externa databaser. AI används för att definiera krav, stötta verifiering och säkerställa uppföljning. En digital samlingsplats skapar bättre förutsättningar för transparens, kravhantering och spårbarhet. Krav finns ofta i svårhanterade texter utspridda på många olika dokument.

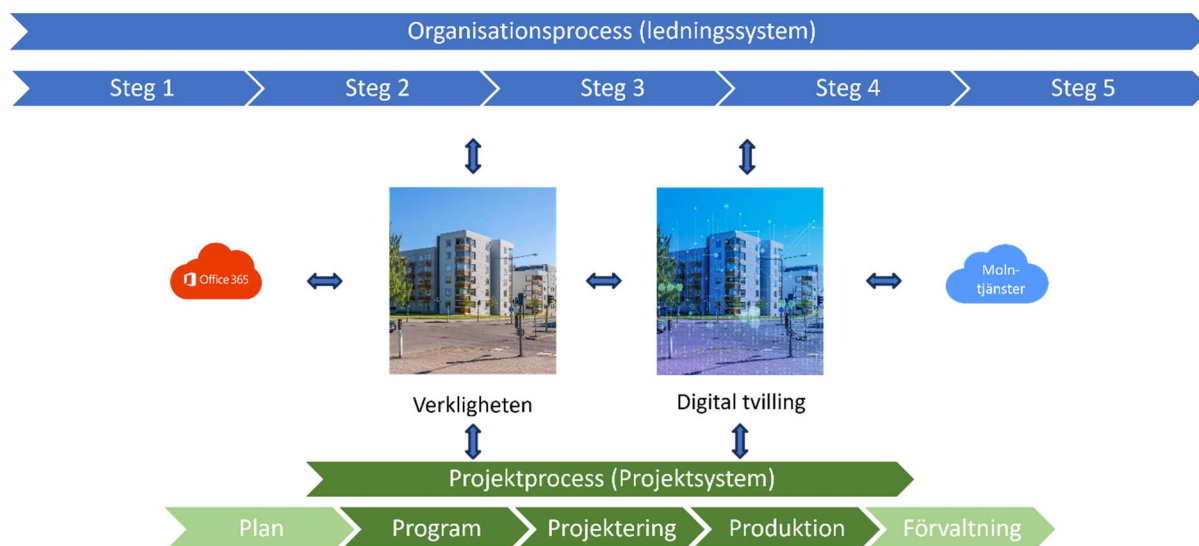

Illustration: Digital process för organisation och projekt.